

KIYMET ÜZERİNE (*)

BÖLÜM : I

David RİCARDO

Çeviren : Dr. Mehmet SELİK

Her malın kıymeti, veya bu malla değiştirilen diğer herhangi bir malın miktarı, istihsalı için gerekli emek nisbî miktarına bağlıdır, bu emek için ödenen bedel ne kadar yüksek veya daha alçak bedele bağlı değildir.

Adam Smith, «kıymet sözünün iki farklı mânası vardır, ve her bir şeyin faydasını, bazen bu şeyin sahipliğinin bahşettiği malları satın alabilme kudretini ifade eder. Biri **kullanma kıymeti**; diğeri **mübadele kıymeti** diye adlandırılabilir» der. Ve der : «Eşyanın en büyük kullanma değerine sahip olanları için, suya pek küçük mübadele kıymetleri vardır veya kıymetleri yoktur; ve, aksine, en yüksek mübadele kıymeti olan şeylerin kullanma kıymetleri pek küçüktür veya hiç yoktur.» Su ve hava kalâde faydalıdır; hayat için gerçekten vazgeçilmez şeylerdir. Su ve hava olmakla beraber, normal şartlar altında, bunlar karşılıklı olarak elde edilemez. Bunun aksine, su ve hava ile karşılaşmada çok az faydalı olan altın, diğer malların büyük bir miktarıyla mübadele edilir.

Her malın kıymeti, veya bu malla değiştirilen diğer herhangi bir malın miktarı, istihsalı için gerekli emek nisbî miktarına bağlıdır, bu emek için ödenen bedel ne kadar yüksek veya daha alçak bedele bağlı değildir.

Her malın kıymeti için mutlak surette gerekli olan emek miktarı, mübadele kıymetinin ölçüsü değildir. Bir malın emekle üretilmesi için gerekli emek miktarı ne olursa olsun, bu emek miktarı ne kadar nadir olur, ne kadar nadir olur, veya elde edilmesi için gerekli emeğin miktarı ne olursa olsun, mübadele kıymetinden mahrum olurdu.

Faydalı olmak kaydıyla, mallar mübadele kıymetlerini iki kaynaktan alırlar: nedretleri, ve elde edilmeleri için gerekli emek miktarı.

Bazı mallar vardır, mübadele kıymetlerini münhasıran nedretlerinden alırlar. Böyle malların miktarı emekle arttırılamaz, ve bundan dolayı kıymetleri artan bir arzla düşürülemez. Bazı nadir heykel ve resimler, kıymetli kitap ve paralar, mahdut miktardaki iyi vasıflı topraklarda yetişen üzümlerden yapılmış üstün kaliteli şaraplar, bu nevi mallardandır. Bu malların kıymeti, bunları meydana getirmek için sarfı gereken aslî emek miktarından tamamıyla bağımsızdır, ve bu mallara sahip olmayı arzulayanların değişik servet ve temayüllerine göre değişir.

Maamafih, bu mallar piyasada her gün mübadele edilen mallar yığınının çok küçük bir kısmını teşkil ederler. Arzu konusu olan malların çok büyük kısmı emekle elde edilir, ve bu mallar, biz bunları elde etmek için gerekli emeği sarfa hazırsak, yalnızca bir memlekette değil, birçok memlekette, hemen hemen hudutsuz bir şekilde çoğaltılabilirler.

Mallardan, bunların mübadele kıymetlerinden, nisbî fiyatlarını tanzim eden kanunlardan söz ettiğimiz zaman, daima, miktarı insan gücüyle istenilen miktarda arttırılabilen ve istihallerinde rekabetin sınırsız bir şekilde cari olduğu malları kastederiz.

Toplum hayatının ilk zamanlarında, bu malların mübadele kıymeti ya da bir mal için diğerinden ne miktar verileceğini tanzim eden kaide, hemen münhasıran, bunlardan herbirine sarfedilmiş emeğin nisbî miktarına bağlı olmuştur.

Adam Smith şöyle der: «Her şeyin reel fiyatı, bir şeyin, ona sahip olmak isteyen kimseye, gerçek maliyeti, onun elde edilmesi için katlanılan zahmet ve zorluktur. Bir şeyin onu elde etmiş, yahut bunu satmak ya da başka bir şeyle değiştirmek isteyen kimseye hakiki değeri, o kimsenin kendisinin katlanmaktan kurtulduğu, ve böylece başkalarının üzerine yüklediği zahmet ve zorluktur.» «Emek ilk fiyattı - her şey için ödenmiş aslî alım - parası idi.» Ve yine, «toplumun, servet birikimi ve toprak mülkiyetinden önceki ilksel zamanlarında, değişik şeyleri elde etmek için gerekli emek miktarları arasındaki oran, bu çeşitli malları birbirleriyle

bilecek yegâne keyfiyet olarak gözükiyor. Meselâ, avcılıkla geçi-
nen bir kavimde, bir kunduzu öldürmek için bir geyiği öldürmek
için harcanan emeğin iki katı bir emek harcanıyorsa, tabiatıyla
bir kunduz iki geyikle mübadele edilecek, ya da bir kunduz iki
geyik değerinde olacaktır. Tabîdir ki, genel olarak iki günlük ya
da iki saatlik emek mahsulü olan bir şey, genel olarak bir günlük
ya da bir saatlik emek mahsulü olan bir şeyin iki katı değerinde
olacaktır.» (1).

İnsan gücüyle arttırılamayan şeyleri bir tarafa bırakırsak, bu-
nun gerçekten her şeyin mübadele kıymetinin temeli oluşu, iktisat
ilminde son derece önemli bir nazariyedir; çünkü, kıymet sözüne
atfedilen müphem mânâlardan çıktığı kadar çok hata ve fikir ay-
rılığı bu ilimde başka hiç bir kaynaktan çıkmamıştır.

Malların mübadele kıymetini bu mallara giren emeğin miktar-
rı tayin ediyorsa, bir mala harcanan emekteki her artışın o malın
kıymetini yükseltmesi, her azalışın düşürmesi gerekir.

Mübadele kıymetinin aslî kaynağını bu derece doğrulukla be-
lirten, ve bu düşünce tarzının icabı olarak, eşyanın, istihsaline ka-
tılan emeğin çokluk ya da azlığıyla oranlı olarak daha kıymetli ya
da daha az kıymetli hale geleceğini iddia etmesi gereken, Adam
Smith, bizzat bir diğer standart kıymet ölçüsü tesis etmiş, ve eş-
yanın, bu standart kıymet ölçüsünün daha fazla ya da daha az
miktarı ile mübadele edilmesine göre, daha kıymetli ya da daha
az kıymetli olacağından söz etmiştir. Standart ölçü olarak bazan
tahıldan, bir başka zaman emekten bahsetmiştir; bir şeyin istihsa-
li için harcanmış emek miktarından değil de o şeyin piyasada
hükmedebileceği emek miktarından söz eder: sanki bunlar aynı
iki ifade imiş, ve sanki bir kimse, edeği iki kat verimli hale geldi-
ği ve bundan dolayı bir maldan iki misli miktarda istihsalde bu-
lunabildiği çn, bu şey mukabilinde zarurî olarak önceki mik-
tarın iki katını elde edebilirmiş gibi.

Bu gerçekten doğru olsaydı, işçinin ücreti daima istihsal etti-
ğiyle oranlı bulunsaydı, bir mala harcanmış emekle bu malın sa-
tın alabileceği emek miktarı aynı olurdu, ve bunlardan her biri di-
ğer şeylerin değişmelerini doğru olarak ölçebilirdi; ne var ki, bun-
lar aynı şeyler değildir; birincisi, diğer şeylerin değişmelerini doğ-

(1) Kitap I, Ch. 5.

ru olarak gösteren, bir çok hallerde değişmeyen bir ölçüdür; ikincisi kendisiyle mukayese edilen mal sayısınca dalgalanmaya tabidir. Diğer şeylerin değişen kıymetlerini tesbit maksadı için, meselâ altın ve gümüş gibi, değişen bir vasıtanın yetersizliğini ustaca gösterdikten sonra, Adam Smtih'in bizzat kendisi, tahıl ya da emeğe bağlanarak, daha az değişken olmayan bir vasıta seçmiştir.

Altın ve gümüş, şüphesiz, yeni ve daha zengin madenlerin bulunması sonucu, dalgalanmalara maruzdur; şu var ki, bu keşifler seyrek olur, ve tesirleri, önemli olsalar da, nisbeten kısa süren bir zamana münhasır kalır. Bunlar, madenlerde kullanılan maharet ve makinelerde vukua gelen ıslahattan doğan dalgalanmalara da tâbidir; bu nevi ıslahat neticesi olarak, aynı emekle daha büyük miktarlar elde edilebilir. Ayrıca, bunlar, madenlerin uzun zaman işletilmesi sonucu, istihsal azalmasından doğan dalgalanmalara maruzdur. Fakat bu dalgalanma tesirlerinin hangisinden tahıl masundur? Tahıl kıymeti de, bir taraftan, ziraatte, ziraat âlet ve makinelerde meydana getirilen ıslahatla, ve yine, başka memleketlerde kültür arazisine katılan, ve ithalâtın serbest olduğu her piyasada tahıl kıymetine tesir edebilecek olan, yeni verimli toprak keşifleriyle değişmez mi? Diğer taraftan, ithal yasakları, nüfus ve zenginlik artışı, aşağı haliteli toprakların gerektirdiği ilâve emek miktarı yüzünden fazla mahsul elde etmenin fazla güçleşmesi neticesi, tahıl kıymetçe yükselmeye maruz kalmaz mı?

Diğer herşey gibi, emek kıymeti de, toplum şartlarındaki her değişme ile birlikte değişen, arz ve talep arasındaki oranın tesirinden başka, ücretlerin kendileri için harcandığı gıda ve sair ihtiyaç maddelerinin değişen fiyatının da tesirinde bulunduğu için, aynı derecede değişken değil midir?

Bir memlekette belli miktardaki gıda ve sair ihtiyaç maddelerinin istihsali için, bir zamanda, daha ilerki bir zamana nazaran, iki misli emek harcamak gerekebilir; buna mukabil işçi ücretinde, muhtemelen, pek az bir azalma olabilir. İşçinin ücreti, daha önceki devrede, belli miktarda gıda ve sair ihtiyaç maddeleri idiye, bu miktarın azalması halinde, muhtemelen, işçi hayatını devam ettiremeyecekti. Bu durumda, gıda ve sair ihtiyaç maddeleri, kendilerini nistihsal için gerekli emek **miktarıyla** değerlendirilecek olurlarsa, yüzde 100 yükselirler, halbuki kendilerinin **mübadele** edilecekleri emek miktarı ile ölçülürlerse, kıymetlerinde hiçbir artma olmaz.

Aynı mülâhaza iki ya da daha fazla memleket bakımından yürütülebilir. Amerika ve Polonya'da, en son ekilmeye başlanan topraktan, belli sayıda adamın bir yıllık emeği, İngiltere'de aynı şartlar altındaki toprakta elde edeceğinden daha fazla tahıl elde eder. Şimdi, farzedelim, bütün diğer ihtiyaç maddeleri bu üç memlekette aynı derecede ucuz olsun, bu durumda, işçinin payına düşecek tahıl miktarının, her memleketteki istihsal imkânıyla oranlı olacağı neticesine varmak büyük bir hata olmaz mı?

İşçinin ayakkabı ve elbisesi, makinelerdeki ıslahat sayesinde, şimdi istihsalleri için gerekli emeğin 1/4 i ile yapılabilirse, bunlar, muhtemelen, yüzde 75 düşerler; fakat, işçinin bundan böyle devamlı olarak bir yerine dört ceket, bir çift yerine dört çift ayakkabı kullanabilecek seviyeye gelmesi ne kadar doğru değilse, ücretinin, bunu sarfedeceği ihtiyaç maddelerinin yeni kıymetine kısa zamanda uyması ihtimali, rekabet tesiri ve nüfus artışının teşvik edilmesi yüzünden, o kadar az varittir. İşçinin istihlâk ettiği malların mübadele kıymeti, istihsal metodunda böyle bir ıslahat olmamış bir diğer mala nazaran, gerçekten önemli bir düşmeye maruz kalsa, ve bu mallar çok azalmış bir emek miktarının mahsulü haline gelseler bile, adı geçen ıslahat işçinin istihlâk ettiği bütün mallarda vukua geldiği takdirde, biz işçiyi, muhtemelen, bir kaç yıllık kısa bir müddetin sonunda, tatminlerinde, olsa bile, ancak pek küçük bir artış sağlamış bulacağız.

Bunun için, Adam Smith'le birlikte, «emek malları bazen daha büyük ve bazen daha küçük bir miktarda **satın alabildiği** için, değişenin, bunların kıymeti olduğunu, bunları satın alan emeğin kıymeti olmadığını;» ve bundan dolayı, «**tek başına hiçbir zaman kendi kıymetinde değişmeye uğramadığından**, emeğin, bütün malların kıymetini her zaman ve her yerde ölçebilen ve mukayese edebilen, başlı başına nihaî ve gerçek ölçü olduğunu,» söylemek doğru olmaz; - fakat, Adam Smith'in daha önce söylediği gibi, «değişik şeyleri elde etmek için gerekli emek miktarları arasındaki oranın bu çeşitli malları birbirleriyle değiştirmede herhangi bir kaideye temel olabilecek yegâne keyfiyet olarak gözüktüğünü;» ya da bir başka deyimle, malların halihazır ya da geçmişteki nisbî kıymetlerini tayin eden şeyin malların nisbî miktarını meydana getiren emek olduğunu, işçiye emeği karşılığı verilen nisbî mal miktarları olmadığını, söylemek doğrudur.

İki malın nisbî kıymetleri değişiyor; değişmenin fiilen hangi-

sinde vukua geldiğini bilmek istiyoruz. Mallardan birinin o sıradaki kıymetini ayakkabı, çorap, şapka, demir, şeker ve bütün mallarla mukayese edersek, bu malın, eskisi gibi, bütün bu şeylerin tamamı tamamına aynı miktarlarıyla mübadele edildiğini görürüz. Diğer malı aynı mallarla mukayese ettiğimizde, bunun hepsine karşı değiştiğini tesbit ederiz: bu takdirde, büyük bir ihtimalle, değişmenin bu malda olduğu, onu mukayese ettiğimiz mallarda olmadığı neticesine varırız. Bu çeşitli malların istihsalı ile ilgili bütün şartları daha yakından inceliyerek, ayakkabı, çorap, şapka, demir, şeker ve sairinin istihsalı için tamamı tamamına eskisi kadar emek ve sermaye gerektiğini; fakat, nisbî kıymeti değişen o tek malı elde etmek için eskisi kadar emeğe lüzum olmadığını görürsek, ihtimaliyet kat'iyete döner, ve biz değişmenin bu tek malda vukua geldiğine emin oluruz: böylece değişmesinin sebebinin de keşfetmiş oluruz.

Bir (ons) (*) altının yukarıda adı geçen ve diğer bir çak malların daha az bir miktarıyla değiştirilebildiğini, ve ayrıca, yeni ve daha zengin bir madenin bulunmasıyla, ya da çok faydalı makineler kullanılmasıyla belli miktarda bir altının daha az miktarda bir emekle elde edilebildiğini, tesbit etsem, diğer mallara nazaran altın kıymetindeki değişmenin sebebinin, istihsalinde vukua gelen kolaylık, ya da istihsalı için lüzumlu daha az miktardaki emek, olduğunu haklı olarak söyleyebilirim. Aynı şekilde, emeğin kıymeti, diğer bütün şeylere nisbetle, düşse; ve görsem ki, bu düşme, tahılın ve işçinin diğer ihtiyaç maddelerinin istihsal usullerindeki ilerleme ile sağlanan, bol arz neticesinde olmuştur, bu takdirde; tahılın ve diğer ihtiyaç maddeleri kıymetinin, bunların istihsalı için daha az miktarda emeğe ihtiyaç duyulması sonucu olarak düştüğünü, ve işçinin hayatını idame ettirme konusundaki bu kolaylığı emek kıymetinde bir düşmenin takip etmiş olduğunu, söylemem, zannedersem, doğru olur. Adam Smith ve Malthus, hayır, derler; tahıl ve emek o zaman değişmemiş oldukları için, altın hâdisesinde altının değişmesini kıymetinde bir düşme olarak göstermekte haklı olabilirsiniz; ve altın eskisine nazaran bunların, ve bütün diğer şeylerin, daha az miktarına hükmedeceği için, bütün diğer şeylerin değişmeden kaldığını ve sadece altının değiştiğini, söylemek doğru olurdu; ne var ki, tâbi oldukla-

---

(*) Ounce.

rını bildiğimiz bütün değişmelere rağmen, standart kıymet ölçümü mü diye seçtiğimiz şeyler olarak, tahıl ve emek düşerse, böyle söylemek hayli yanlış olur; doğru ifade, hububat ve emeğin değişmeden kaldığını, ve diğer bütün şeylerin kıymetçe yükseldiklerini, söylemektir.

İşte benim itirazım bu ifadeye karşıdır. Bu, altın misalinde olduğu gibi, tahılla diğer şeyler arasındaki değişiminin sebebini, tamamen, onu istihsal etmek için gerekli emek miktarının azalmasında görüyor, ve bundan dolayı, haklı bir muhakemeye, tahıl ve emeğin değişmesine, bunların mukayese edildikleri şeylerin kıymetinde bir yükselme değil, kendi kıymetlerinde bir düşme demek zorunda kalıyorum. Bir hafta için bir işçi tutmam gerekirse, ona 10 şilin yerine 8 şilin versem, para değerinde bir değişme olmadığına göre, işçi, muhtemelen, 8 şiliniyle eskiden 10 şiliniyle alabildiğinden daha fazla gıda ve ihtiyaç maddesi elde edebilir; fakat bu, Adam Smith ve daha yenilerde Malthus tarafından ifade edildiği gibi, onun ücretinin reel kıymetinde bir yükselmeden değil, ücretini harcadığı şeylerin kıymetinde bir düşme, yani tamamiyle farklı bir şey, yüzündendir; ve lâkin, buna reel ücret kıymetinde bir düşme dediğim için, bana ilmin hakiki prensipleriyle bağdaşmayan, yeni ve alışılmamış bir ifade tarzı kabul ettiğim söyleniyor. Bana öyle gelir ki, alışılmamış, ve gerçekten, tutarsız ifade tarzı muarızlarım tarafından kullanılanıdır.

Farzedelim, bir haftalık iş için bir işçiye, quarter'ı 80 şilin olduğu bir sırada, bir bushel tahıl veriliyor, ve fiyat 40 şiline düştüğü zaman ödenen tahıl bir bushel ve bir quarter oluyor. Yine farzedelim, işçi yarım bushel tahılı ailesinin haftalık ihtiyacı için sarfediyor, ve geriye kalanı, gaz, sabun, mum, çay, şeker, tuz vesaire gibi, şeylerle değiştiriyor; şayet, bir halde, işçiye kalan $\frac{3}{4}$ bushel ona yukarıki mallardan diğer haldeki $\frac{1}{2}$ bushelin ettiği kadar temin edemezse, ki etmiyecektir, bu durumda, emek kıymet itibariyle yükselmiş mi yoksa düşmüş mü olacaktır? Adam Smith'in, yükselmiştir, demesi lâzım, çünkü ölçüsü tahıldır, ve işçi bir haftalık emek için daha fazla tahıl elde etmektedir. Aynı Adam Smith'in, düşmüştür, demesi lâzım, «çünkü bir şeyin kıymeti bu şeyin sahipliğinin bahşettiği diğer malları satın alabilme kudretine dayanır,» ve emek bu diğer malları satın alma kudretinin daha azına sahiptir.

BÖLÜM II

Değişik vasıflı emeğe farklı bedel ödenir. Bu, malların nisbî kıymetinde değişme sebebi olmaz

Maamafih, emeğin bütün kıymetin temeli olduğundan, ve malların nisbî kıymetini hemen hemen münhasıran nisbî emek miktarının tayin ettiğinden bahsederken, zannedilmemelidir ki, değişik vasıflı bir emeğe, ve bir işteki bir saatlik ya da bir günlük emeğin diğer bir işteki aynı uzunluktaki emekle mukayese edilmesinde güçlüğe dikkat etmiyorum. Emeğin değişik vasıflarını dikkate alan bir değerlendirme, piyasada her türlü pratik maksatlar için çok geçmeden yeter bir kesinlikle belirlenir, ve açıkça, işçinin nisbî maharetine ve harcanan emeğin kesafetine dayanır. Ölçek bir kere tesbit edilince, pek az değişmeye maruz kalır. Bir kuyumcunun bir günlük işi, basit bir işçinin bir günlük işinden daha kıymetli ise, bu çok zaman evvel belirlenmiştir ve kıymet ölçeğindeki gerekli yerine konmuştur. (1).

Bundan dolayı, aynı malın kıymetini farklı zaman devrelerinde mukayese ederken, bu özel mal için lüzumlu emeğin nisbî maharet ve kesafetini, bunlar her iki devrede de aynı şekilde müessir olacaklarından, dikkate almak gerekmez. Bir zamanki bir tip emek, bir başka zamandaki aynı tip emekle karşılaştırılır; 1/10, 1/5 ya da 1/4 kadar bir ilâve ya da azalma olmuşsa, sözkonusu malın kıymetinde de sebeple orantılı bir tesir hasıl olur.

(1) «Fakat, her ne kadar emek bütün malların mübadele hizmetinin gerçek ölçüsü ise de, bunların kıymetinin mutaden kendisiyle tayin edildiği şey değildir. İki değişik emek miktarı arasındaki oranı tesbit etmek ekseriya zordur. İki farklı işte harcanan zaman yalnız başına her zaman bu oranı tayin etme. Katlanılan değişik derecelerdeki güçlük ve zahmet, icra edilen farklı zihni faaliyet, keza hesaba katılmalıdır. Bir saatlik ağır bir işte iki saatlik hafif bir iştekinden daha fazla olabilir; ya da öğrenmesi 10 yıllık emeğe mal olan bir işin bir saatinde alelâde ve basit bir işin bir aylığından daha fazla emek bulunabilir. Fakat, ne fizikî zahmet ne de zihni faaliyet için, sıhhatli bir ölçü bulmak kolaydır. Gerçekten, değişik neviden emeklerin değişik mahsullerini birbirleriyle değiştirirken, her ikisi için mutaden bir oynama sahası gözetilir. Ve bu saha, sahib bir ölçüyle değil, fakat piyasanın, kesin olmasa bile, günlük hayatın işlerini yürütmeye elverişli kabaca bir eşitliğe göre cereyan eden pazarlık ve çekişmelerle ayarlanır.» Wealth of Nations, Kitap I, Ch. 10.

Bir parça kumaş şimdi iki parça keten kıymetinde ise, ve, bundan on yıl sonra, kumaşın bir parçasının mutad kıymeti dört parça keten kıymetinde olacaksa, ya kumaş yapmak için daha fazla emek gerekeceği, ya keten yapmak için daha az emek kullanılacağı, ya da her iki şeyin birlikte vukua geleceği neticesine güvenle varabiliriz.

Okuyucunun dikkatini üzerine çekmeyi istediğim mesele, malın mutlak kıymetindeki değil, nisbî kıymetindeki değişmelerin emekle ilgili olduğu için, insan emeğinin çeşitli neveleri içine alan bir değerlendirmenin nisbî derecesini incelemek az önemli değildir. Haklı olarak şu neticeye varabiliriz: aslî olarak bunların arasında ne türlü bir eşitsizlik bulunursa bulunsun, bir diğerine nazaran bir el hünerini kazanmak için gerekli kabiliyet, meharet ya da emeğin uzunluğu ne olursa olsun, bu bir nesilden diğerine geçen zaman hemen aynı kalır; ya da, hiç değilse, değişme yıldan yıla çok az olur, ve bundan dolayı, kısa devreler için, malların nisbî kıymeti üzerinde cüz'î tesir yaratabilir.

«Emek ve sermayenin türlü kullanılışlarında gerek emeğin, gerek ücretlerin farklı hadleri arasındaki oran, daha evvel görüldüğü gibi, toplumun zenginliği veya fakirliğinin, toplumun gelişmekte, durgunluk halinde, ya da gerilemekte oluşunun fazlasıyla altını kalmaz görünüyor. Genel kâr ve ücret hadlerine teker teker bakılmakla beraber, toplum refahında vukua gelen bu nevi köklü değişmelerin, en sonunda, çeşitli istihdam kollarında bunlara eşit tesir etmeleri gerekir. Bundan dolayı, bunlar arasındaki oranın aynı kalması, en azından uzunca bir zaman için, bu nevi eşitsizliklerle değişmemesi icap eder.» (1).

BÖLÜM III

Malların kıymetine yalnız bu mallara doğrudan doğruya harcanan emek değil, fakat bu emeğe yardımcı olan araç, gereç ve binalara harcanmış emek de tesir eder

Adam Smith'in sözünü ettiği o ilksel zamanlarda bile, herhalde avcının kendisi tarafından yapılmış ve biriktirilmiş, avını öldürmeyi mümkün kılan, bir miktar sermaye gerekmiştir. Silâhsız kurt ne de geyik öldürülebilirdi, işte bunun için, bu hayvan-

ların kıymeti sadece bunları öldürmek için gerekli zaman ve emekle değil, avcının, bunları öldürmekte yararlandığı, sermayesinin, silâhın, temini için gerekli zaman ve emekle de tayin edilir.

Farzedelim, kunduzla yaklaşmanın büyük gücü, ve bundan doğan tam isabet zorunluğu sebebiyle, kunduzu öldürmek için lâzım olan silâh, geyiği öldürmek için lâzım olandan çok daha fazla emekle yapılmıştır; ve sırf, kunduzun öldürülmesi için, genel olarak, daha fazla emek gerekmesi sebebiyle, bir kunduzun kıymeti tabiatıyla iki geyiğinkenden fazla olur. Ya da farzedelim, her iki silâhı yapmak için aynı miktarda emek gerekmiştir, ama bunlar çok farklı dayanıklılığa sahiptir; dayanıklı araç mala kıymetinden ancak küçük bir parça verirken, daha az dayanıklı araç istihsalinde kullanıldığı mala kıymetinin çok daha büyük bir kısmını kat-sın.

Kunduz ve geyik avı için gerekli bütün araçlar bir sınıf insanlara ait olabilir, ve bunların avlanmasında kullanılan emek diğer bir sınıf tarafından temin ediliyor olabilir; ve yine, bunların nisbî fiyatları, bir taraftan sermayenin birikimi diğer taraftan hayvanların öldürülmesi için harcanmış fiilî emekle orantılı olur. Emeğe nisbetle, sermayenin bol ya da kıt olduğu farklı durumlarda; insan hayatı için lüzumlu gıda ve diğer ihtiyaç maddelerinin bol ya da kıt olduğu harklı şartlarda, şu ya da bu istihdam için aynı kıymette sermaye temin edebilen kimseler, hasılanın yarısını, dörtte ya da sekizde birini alabilirler; geriye kalan emeği temin edenlere ücret olarak ödenir; maamâfih, bu bölünüm bu malların nisbî kıymetine tesir edemez; çünkü, sermayenin kârı ister daha büyük ya da daha küçük, ister bu yüzde 50, 20, ya da 10, ister emek ücretleri yüksek ya da alçak olsun, bunlar her iki istihdam kolunda eşit şekilde işlenir.

Bazı kimselerin balıkçılık için lüzumlu sandal ve âletleri yapmak, diğer bazı kimselerin ziraatta ilk kullanılan kaba makineleri ve tohumluğu temin etmek üzere, toplumda mesleklerin çoğalıp arttığını farzetsek, istihsal edilmiş malların mübadele kıymetinin bunların istihsalinde harcanmış emekle orantılı olacağına dair bilinen prensip hâlâ doğrudur; buradaki emek, bu malların istihsalini için doğrudan doğruya harcanmış emek olmayıp aynı zamanda bu emekle birlikte kullanılan ve onun verimliliğini arttıran âlet ve

Büyük gelişmeler geçirmiş, sanat ve ticaretin gelişip çiçeklendiği bir topluma bakacak olursak, malların kıymet itibariyle bu prensibe uygun olarak değıştiklerini görürüz: meselâ, çorabın mübadele kıymetini tayin ederken, bunun, diğer şeylerle orantılı olarak, çorapları imal etmek ve piyasaya çıkarmak için lüzumlu toplam emek miktarına dayandığını, görürüz. İlk olarak, pamuğun yetiştirildiği toprağı işlemek için lüzumlu emek vardır; ikinci olarak, pamuğı çorapların imal edileceğı memlekete taşıyan emek gelir ki, pamuğı taşıyan geminin inşasına harcanmış emeğin, nakliye ücreti içinde ödenen, bir parçasını ihtiva eder; üçüncü olarak, eğirici ve dokumacının emeğı vardır; dördüncü olarak, malların istihsalı sırasında hizmetlerinden faydalanılan bina ve makine-leri inşa eden ve yapan mühendis, demirci ve marangozun emeklerinin bir parçası söz konusu olur; beşinci olarak, perakendecinin ve burada bir bir sayıp uzatmaya lüzum olmayan daha nicele-lerinin emekleri. Bu çeşitli neviden emeklerin genel toplamı, bu çoraplar karşılığında alınacak diğer şeylerin miktarını tayin eder, bu diğer şeyler için harcanmış emeğin değışik miktarları hakkındaki aynı mülâhaza bunların çoraplar için verilecek parçasını aynı surette tayin eder.

Mübadele kıymetinin gerçek temelini bu olduğuna kendimizi inandırabilmek için, imal edilmiş çorapların diğer şeylerle mübadele edilmek üzere piyasaya gelmelerinden önce ham pamuğun geçmek zorunda olduğu çeşitli ameliyelerden herhangi birinde emeğı azaltıcı usul ve vasıtalarda herhangi bir ıslahat yapılmış olduğunu farzedelim, ve bundan doğacak neticeleri gözden geçirelim. Eğer pamuğı yetiştirmek için daha az adam gerekecekse, yahut nakliye işinde daha az denizci, veya pamuğı bize getirecek geminin inşasında daha az gemi yapıcı, çalıştırılacak; bina ve makine daha az kol kullanacak, ya da, yapıldıkları zaman, daha verimli hale geleceklerse, çoraplar zarurî olarak kıymetçe düşecek, ve bunun neticesi diğer şeylerin daha azına hükmedecektir. Çorapların kıymeti düşer, çünkü istihsalleri için daha az miktarda emek gerekmektedir, ve bundan dolayı, istihsalı için böyle bir emek azalması bahis konusu olmamış şeylerin daha küçük bir miktarıyla mübadele edilebilirler. İster bizzat malı imal etmek için gerekli emekteki, ister malın imaline yardım eden sermayenin birikimi için lüzumlu emekteki tasarrufla olsun, emek kullanımındaki tasarruf malın nisbî kıymetini düşürmekten asla geri kalmaz. Her iki halde, yani, ister boyacı, eğirici ve dokuyucu ola-

rak bunların imalinde doğrudan doğruya çalışan kimselerin daha az sayıda çalıştırılmasından olsun; ister denizci, nakliyecisi, mühendis ve demirci gibi daha dolaylı alâkalı kimselerin azalmasından olsun, çorapların fiyatı düşer. Bir halde, o emek parçasının tamamıyla çoraplara hasredilmesi sebebiyle, toplam emek tasarrufu çoraplara isabet edebilir; bir diğer halde, geriye kalan tasarruf, istihallerine binaların, makinelerin ve nakliye araçlarının yardım ettikleri bütün diğer mallara gitmiş olacağından, çoraplara ancak bir parça düşebilir.

Farzedelim, toplum hayatının başlangıç zamanlarında, aynı miktarda emeğin mahsulü oldukları için, avcının okları ve yayları, balıkçının sandalı ve âletleri ile aynı kıymette ve dayanılıktadır. Bu şartlar altında, avcının bir günlük emeğinin mahsulü olan geyiğin kıymeti, balıkçının bir günlük emeğinin mahsulü olan balığın kıymetine tam anlamıyla eşit olur. İstihsal miktarı ne olursa olsun ya da genel ücret ve kârlar ne kadar yüksek ya da alçak bulunursa bulunsun, balığın ve geyiğin nisbî kıymeti tamamıyla bunların her birine harcanmış emeğin miktarıyla tayin edilir. Söz gelişi, balıkçının sandal ve âletlerinin kıymeti 100 sterlin olsa, bunların 10 yıl dayanacakları hesaplansa, ve balıkçı yıllık emek maliyetleri 100 sterlin olan, emekleriyle günde 20 som balığı elde edilen 10 adam çalıştırsa; diğer taraftan, avcının kullandığı silâhlar 100 sterlin kıymetinde olsa, bunların 10 yıl ömürlü oldukları hesaplansa, ve keza, avcı da yıllık emek maliyetleri 100 sterlin olan ve kendisine bir günde 10 geyik avlayan 10 adam istihdam etse; bu durumda, geyiğin tabii fiyatı, toplam hasıladan onu avlayan adamlara düşen pay ister büyük ister küçük olsun, iki som balığı olur. Ücret olarak ödenecek pay kâr meselesi yönünden son derece önemlidir; çünkü hemen farkedilmiş olmalıdır ki, kârlar, doğrudan doğruya ücretlerin alçak ya da yüksek oluşlarıyla orantılı olarak, yüksek ya da alçak olurlar; ne var ki, ücretler her iki işte aynı zamanda alçak ya da yüksek olduklarından, bunun balık ve geyiğin nisbî kıymetine en küçük bir tesiri olamaz. Şayet avcı, balıkçıyı kendisine geyiği karşılığında daha fazla balık vermeye razı etmek için, geyiklerin büyük bir kısmını ya da bunların büyük bir kısmının kıymetini ücret olarak ödediğini iddia ederse, balıkçı kendisinin de aynı sebebin aynı derecede tesiri altında kaldığını ifade eder; işte bundan ötürü, ücret ve kârların her türlü değişmeleri sermaye birikiminin bütün tesirleri ile beraber, bir

ktarda geyik elde ettikçe, tabii değişme oranı bir geyik - iki som
ur.

Aynı miktar emekle daha az miktarda balık ya da daha fazla
ktarda geyik elde edilirse, balığın kıymeti geyinkine nazaran
kselir. Aksine, aynı miktarda emekle daha az miktarda geyik,
da daha fazla miktarda balık elde edilecek olursa, geyik balığa
sbetle yükselir.

Kıymeti değişikliğe uğramayan herhangi bir mal olsaydı, ba-
ve geyiği bu malla mukayese etmek suretiyle, değişmenin ne
darınının balığın, ne kadarınının geyiğin kıymetine tesir eden sebe-
atfedilebileceğini anlayabilirdik.

Paranın mal olduğunu düşünelim. Bir som balığı 1 sterline
bir geyik 2 sterlin olsaydı, bir geyik iki som kıymetinde olur-
u. Fakat, geyiği yakalamak için daha fazla, ya da som balığını
tmak için daha az emek gerekebileceğinden, ya da bu iki sebep
ni zamanda söz konusu olabileceğinden, geyik üç som kıyme-
nde olabilir. Böyle değişmez bir ölçüye sahip olsaydık, bu se-
plerin her birinin hangi derecelerde etkili olduğunu kolayca
layabilirdik. Geyik 3 sterline yükselirken som 1 sterline satıl-
akta devam etse, geyiği elde etmek için daha fazla emek gerek-
ği neticesine varırdık. Geyik 2 sterlin olan eski fiyata satılmak-
devam etse ve som 13 şilin 4 peniye satılsa, somu elde etmek
n daha az emek gerektiğine kani olurduk; geyik 2 sterlin 10 şili-
çıkırsa ve som 16 şilin 8 peniye düşse, malların nisbî kıymetin-
ki bu değişmede her iki sebebin de rol oynadığına kanaat getir-
emiz gerekirdi.

Ücretlerdeki hiçbir değişme bu malların nisbî kıymetinde her-
ngi bir değişme meydana getiremezdi; çünkü, farzedelim, ücret-
r yükselmiştir, bu işlerin her birinde daha fazla emek gerekmi-
cek, fakat emeğe daha yüksek bir fiyat ödenecektir, ve avcı ile
alıkçıyı geyik ile balıkların kıymetini yükseltmeye zorlayan aynı
bepler maden sahibini de altın kıymetini yükseltmeye sevkeder.
u hâdise her üç işte aynı kuvvetle kendini gösterdiği, ve buralar-
a faaliyet gösterenlerin nisbî durumları ücretler yükselmezden
nce ve sonra aynı kaldığı için, geyiğin, balığın ve altının nisbî
ymetleri değişmeden devam edebilir. Bu malların nisbî kıymet-
rinde en küçük bir değişmeye sebep olmaksızın, ücretler yüzde
0) yükselir, ve bunun neticesi olarak, kârlar daha büyük ya da
aha küçük oranda diisebilirler.

Şimdi farzedelim ki, aynı miktarda emek ve sermaye ile, daha fazla geyik ya da altın değil, fakat daha fazla balık istihsal edilebilsin, balığın nisbî kıymeti altın ya da geyiğinkine nazaran düşebilir. Eğer, bir günlük emeğin hasılası 20 yerine 25 som olsa, som'un fiyatı 1 sterlin yerine 16 şilin olur, ve bir geyik mukabilinde iki buçuk som balığı verilir, fakat geyiğin fiyatı eskisi gibi 2 sterlin olmakta devam ederdi. Aynı şekilde, aynı sermaye ve emekle daha az balık elde edilirse, balık nisbî kıymetçe yükselir. Bu durumda balığın mübadele kıymeti, sırf muayyen bir miktarı elde edebilmek için daha çok ya da daha az emek gerekmesinden dolayı, yükselebilir ya da düşebilir; ve hiçbir zaman gerekli emek miktarının çoğalma veya azalma nisbetinin ötesinde yükselip alçalamaz.

Diğer mallardaki değişmeyi ölçebileceğimiz, değişmez bir ölçümüz olsaydı, farzedilen şartlar altında istihsal edilmekte olmaları şartıyla, bu malların devamlı olarak yükselebilecekleri azamî sınırın istihsalleri için gerekli ilâve emek miktarıyla oranlı olduğunu görürdük; ve istihsalleri için daha fazla emek gerekmedikçe, ne derece olursa olsun kıymetçe yükselmelerini tesbit ederdik. Ücretlerde bir yükselme, malları ne nakdî kıymetçe, ne de istihsalleri için ilâve emek gerekmiyen, aynı nisbette mütedavil ve ömürlülüğü aynı olan sabit sermaye kullanılan, mallara nisbetle yükseltmez. Diğer malın istihsalinde daha fazla veya daha az emek gerekcek olsa, daha evvel belirtmiş olduğumuz gibi, bu derhal onun nisbî kıymetinde bir değişikliğe sebep olur, şu var ki, bu değişiklik, ücretlerin değişmesi yüzünden değil, lüzumlu emek miktarındaki değişmeden dolayı olur.

BÖLÜM IV

Malların nisbî kıymetini bunların istihsalı için harcanmış emek miktarının tayin ettiğine dair prensip, makine ve diğer sabit ve dayanıklı sermaye kullanılmasıyla hayli değişikliğe uğrar

Bundan önceki bölümde geyik ve som avlamak için gerekli alet ve silâhların eşit derecede dayanıklı olduğunu, ve aynı miktarda emeğin hasılası bulunduğunu farzetmiş, geyik ile som'un nisbî kıymetlerindeki değişmelerin sırf bunları elde etmek için gerekli değişik emek miktarlarına bağlı olduğunu görmüştük; fakat, toplumun her devrinde, çeşitli işlerde kullanılan araç, gereç, bina

makinelere değişik dayanıklılık derecelerine sahiptir, ve bunları istihsal etmek için farklı nisbetlerde emek gerekebilir. Emegi tüketilecek sermaye ile, âlet, makine ve binalara yatırılmış sermayenin nisbetleri de muhtelif şekillerde tertip edilmiş olabilir. Sabit sermayenin dayanıklılık derecesindeki bu fark, ve bu iki sermayenin terkip nisbetlerindeki bu farklılık, malları istihsal etmek için gerekli emeğin daha çok ya da daha az miktarda olmasından başka, bunların nisbî kıymetlerindeki değişmeler için diğeri bir sebep meydana getirir - bu sebep emek kıymetindeki yüklenme ya da düşmedir.

İşçinin istihlak ettiği gıda maddeleri ve giyecekler, içinde çalıştığı binalar, emeğine yardımcı olan araç ve gereçler, hep tüketilir tabiidir. Gerçekten, bu çeşit sermayelerin dayanma müddetlerinde çok büyük fark vardır: bir buhar makinesi bir gemiden, bir işçinin elbisesinden, ve elbise işçinin yediği gıda maddelerinden daha fazla dayanır.

Sermaye, sür'atle tükenişine, ve sıklıkla yenileme gerektirmesine, ya da yavaş tüketilmesine göre, mütedavil ve sabit sermaye nevirine ayrılır (1). Binaları ve makineleri kıymetli ve dayanıklı olan bir bira imalâtçısı büyük ölçüde sabit sermaye kullanıyor, der; aksine sermayesi, daha ziyade, bina ve makinelere daha değersiz mallar olan gıda maddeleri ve giyim eşyasına harcanan, ücret ödemeleri için kullanılan bir ayakkabı imalâtçısının, sermayesinin büyük kısmını mütedavil sermaye olarak istihdam ettiği, söylenir.

Mütedavil sermayenin, çok gayri müsavi zaman aralıklarıyla tüketildiği, ya da onu yatırıma döndüğü, de dikkate alınmalıdır. Bir çiftçinin ekmeğe yapmak üzere aldığı buğday, fırıncının ekmeğe yapmak için satın aldığı buğdaya göre nisbî bir sabit sermayedir. Çiftçi onu toprağa terkeder ve bir yıl için hiçbir karşılık alamaz; diğeri un yapar ve müşterilerine ekmeğe olarak satar, ve aynı şeyi yeniden yapmak ya da başka bir işe başlamak üzere, bir hafta zarfında, sermayesi serbest kalabilir.

Her iki iş aynı miktarda sermaye istihdam edebilir; fakat bu sabit ve mütedavil diye ayrılış nisbeti bakımından çok farklı bölünmüş olabilir.

1) Esaslı olmayan, ve doğru olarak ayırıcı bir sınır çizilemeyen bir bölünüm.

Bir işte sermaye, çok az miktarda mütedavil sermaye olarak, yani, emeğin temini ve muhafazası için kullanılmakta, - esas olarak makine, araç - gereç, binalar ve saireye, nisbeten sabit ve dayanıklı sermaye şeklinde, yatırılmış bulunabilir. Bir diğer işte aynı miktarda sermaye işletilmekte, ve fakat, esas olarak, işçinin temini ve muhafazası için kullanılıyor, çok küçük ölçüde de araç ve gereçlere, makine ve binalara yatırılmış olabilir. Emek ücretlerinde bir yükselme, bu türlü farklı şartlar altında istihsal edilen mallara gayri müsavi bir şekilde tesir etmekten geri kalmaz.

Yine, iki imalâtçı aynı miktarda sabit ve mütedavil sermaye kullanmakta, fakat sabit sermayelerin dayanıklılığı çok farklı olabilir. Birinin 10.000 sterlin kıymetinde buhar makineleri, diğerinin aynı kıymette gemileri olabilir. Eğer insanlar istihsalde hiç makine kullanmayıp sadece emek istihdam etseler, ve mallarını piyasaya çıkarmazdan evvel aynı uzunlukta zaman geçse, malların mübadele kıymeti tamamen istihdam edilen emek miktarıyla oranlı olur.

Aynı kıymette ve aynı dayanıklıkta sabit sermaye kullanmakta iseler, istihsal edilen malların kıymeti de aynı olur, ve bunlar istihsallerinde kullanılan emeğin çok ya da az olmasına göre değişirler.

Her ne kadar benzer şartlar altında istihsal edilen mallar, birbirlerine göre, bunlardan bir ya da diğerinin istihsalı için gerekli emek miktarında vukua gelen artma ya da azalmadan gayri bir sebeple değişmezlerse de, aynı nisbette sabit sermaye ile istihsal edilmeyen diğer mallarla mukayese edilecek olurlarsa, bunların hiçbirinin istihsalinde ne daha çok ne de daha az emek kullanılmamasına rağmen, daha evvel belirttiğim bir sebeple, yani, emeğin kıymetinde bir yükselmeden dolayı, değişebilirler. Ücretlerde meydana gelen herhangi bir değişme halinde yulaf ve çavdar yekdiğerine karşı aynı münasebeti devam ettirebilirler. Tamamiyle yekdiğerine benzer şartlar altında istihsal ediliyor olsalar, pamuklu eşya ve kumaş için de bu doğrudur, ve fakat, ücretlerde bir yükselme ya da düşme ile yulaf, pamuklu eşya ile, ve çavdar kumaş ile mukayese edildiklerinde daha fazla ya da daha az kıymetli olabilirlerdi.

Farzedelim, iki adamdan her biri bir yılda iki makine yapmak için 100 adam çalıştırıyor, ve diğer bir adam aynı sayıda adamı tahıl ekiminde kullanıyor, yılın sonunda makinelerden her biri

tahılın kıymeti kadar bir kıymette olacaktır, çünkü her biri aynı miktarda emekle istihsal edilmiş olacaktır. Farzedelim, makinele-
rin sahiplerinden biri makineyi, yüz adamın yardımıyla, ertesi yıl
kumaş imalinde, öteki makinenin sahibi kendisininkini, yine yüz
adamın yardımıyla, pamuklu eşya istihsalinde kullanacaktır, bu
sırada çiftçi eskisi gibi yüz adamı tahıl ekiminde istihdam etmeye
devam etsin. İkinci yıl boyunca bunların hepsi aynı miktarda emek
istihdam etmiş olacaklar, fakat kumaş imalâtçısının ve keza pa-
muklu eşya imalâtçısının malları ve makineleri bir arada bir yıl
istihdam edilen 200 adamın emeklerinin, ya da, daha doğrusu, 100
adamın iki yıllık emeklerinin hasılası olacaktır; oysa tahıl 100
adamın bir yıllık emekleriyle elde edilecektir; buna göre, tahıl
500 sterlin kıymetinde ise, her iki imalâtçının makine ve malları
(kumaş ve pamuklu eşya) ayrı ayrı 1000 sterlin kıymetinde, yani,
tahılın kıymetinin iki katı kıymetinde olmaları gerekecektir. Şu-
rası var ki, bunlar mısırın kıymetinin iki katından daha yüksek
kıymette olurlar, çünkü, çiftçi kârını harcıyıp istihlâk ederken,
pamuklu kumaş ve pamuklu eşya imalâtçılarının sermayele-
rinin kârı birinci yıl için sermayelerine ilâve edilmiştir. Bu duru-
ma göre, mallar, kendileri için kullanılan sermayelerin muhtelif
dayanıklılık dereceleri hesaba katılarak, ya da, aynı şey demek
olan, bir parti malı piyasaya getirebilmek için geçmesi gereken za-
man gözönüne alınarak, kıymetlenir, yoksa sırf kendileri için har-
canmış emek miktarıyla orantılı olarak kıymet kazanmazlar - söz-
gelişi, bire iki gibi bir münasebet göstermezler, fakat en kıymetli
malın piyasaya çıkarılabilmesi için geçmesi gereken daha uzun za-
manı karşılamak üzere, daha yüksek bir oranda olurlar.

Farzedelim, her işçinin emeği için yılda 50 sterlin ödenmiş,
ya da, 5000 sterlinlik sermaye kullanılmıştır ve kârlar yüzde 10
dur, makinelerin her birinin ve tahılın birinci yıl sonundaki kıy-
metleri 5500 sterlin olur. İkinci yıl imalâtçılar ve çiftçiler emek
için yine 5000 sterlin harcıyacaklar, ve bundan dolayı, mallarını
yine 5500 sterline satacaklardır; ne var ki, makineleri kullanan
adamların, çiftçi ile aynı durumda olabilmeleri için, emek istihda-
mı için kullanılan 5000 sterlinlik aynı sermayeden dolayı yalnız
5500 sterlin değil, makinelere yatırdıkları 5500 sterlinin kârı olan
550 sterlinlik bir fazla meblâğı da elde etmeleri icabeder, ve zarurî
olarak mallarının 6050 sterlinden satılmaları gerekir. Görülüyor
ki, burada sermayedarlar mallarının istihsalinde yıllık olarak ta-
mamıyla aynı miktarda emek istihdam ediyorlar ve fakat, her bi-

ri tarafından kullanılan sabit sermayenin, ya da birikmiş emeğin, farklı miktarlarda oluşundan dolayı, istihsal ettikleri mallar kıymet itibariyle farklı oluyor. Kumaş ve pamuklu eşya aynı kıymettedir, çünkü eşit miktarlarda emek ve eşit miktarlarda sabit sermayenin mahsulüdürler; fakat tahıl bu mallarla aynı kıymette değildir, çünkü, sabit sermaye yönünden, farklı şartlar altında istihsal edilmiştir.

Fakat bunların nisbî kıymeti emek kıymetindeki bir yükselmeye nasıl müteessir olur? Şurası âşikârdır ki, kumaş ve pamuklu eşyanın nisbî kıymetleri hiçbir değişmeye uğramazlar; çünkü farzedilen şartlar altında birine tesir eden şey aynen diğerine tesir etmek gerekir; bunun gibi, buğday ve arpanın nisbî kıymetlerinde de bir değişme olmaz; çünkü, sabit ev mütedavil sermaye açısından, bunlar da aynı şartlar altında istihsal edilirler; fakat tahılın kumaşa, ya da pamuklu eşyaya, nisbî kıymeti emekteki bir yükselme ile değişmek zorundadır.

Kârlar düşmeksizin emek kıymetinde yükselme olamaz. Tahıl çiftçi ve işçi arasında bölünecekse, bunlardan ikinciye verilen miktar ne kadar büyük olursa, birinciye o kadar az kalır. Bunun gibi, kumaş ve pamuk eşya işçi ve işveren arasında bölünecekse, birinciye verilen pay ne kadar büyük olursa, ikinciye o kadar az kalır. O halde farzedelim ki, ücretlerde bir yükselme yüzünden, kârlar yüzde 10 dan 9 a düşsün, sabit sermayelerinin kârları karşılığı olarak mallarının mutad fiyatına (5500 sterline) 550 sterlin yerine, imalâtçılar şimdi sadece bu meblâğın yüzde 9 unu, ya da 495 sterlini, ilâve ederler, bunun neticesinde fiyat 6050 yerine 5995 sterlin olur. Hububat 5500 sterlinden satılmakta devam edeceği için, istihsallerinde daha fazla sabit sermaye kullanılan mamul eşya tahıl ya da daha az sabit sermaye ile istihsal ve imal edilen diğer mal ve eşyaya nisbetle düşer. Demek ki bir düşme ya da yükselmeye dolayı, malların nisbî kıymetinde vaki olan değişimin derecesi sabit sermayenin kullanılan bütün sermayeye olan nisbetine bağlıdır. Esas olarak emekle istihsal edilen, ya da piyasaya çabuk çıkarılabilen mallar nisbî kıymetçe yükselirken, çok kıymetli makinelerle, çok kıymetli binalarda üretilen, ya da piyasaya sürülmezden evvel uzun bir zaman geçmesini gerektiren bütün mallar, nisbî kıymet itibariyle düşebilirler.

Maamafih, okuyucu farketmiş olacağı ki, malların kıymet değişmesinin bu sebebi tesirleri itibariyle hafif...

üzde 1 düşme neticesi olarak ücretlerde böyle bir yükselme ile, arzettiğim şartlar altında istihsal edilmekte olan mallar nisbî kıymet itibariyle ancak yüzde 1 kadar değişirler; kârlardaki 6050 sterlin ile 5995 sterlin arasındaki fark kadar bir düşme ile düşerler. Ücretlerdeki bir artmadan dolayı bu malların nisbî fiyatları üzerinde hasıl olabilecek en büyük tesirler yüzde 6 ya da 7 yi geçemez; çünkü, kârların, muhtemelen, hiçbir ahvalde genel ve devamlı olarak bundan daha büyük bir gerilemeye uğramasına mübadele edilemez.

Malların kıymetindeki değişimin diğer büyük sebebi, yani, bunları istihsal etmek için gerekli emek miktarındaki çoğalma veya azalma, söz konusu olduğunda durum böyle olmaz. Tahıl üretimi için, yüz yerine seksen adam gerekiyorsa, tahılın kıymeti yüzde 20, ya da, 5500 den 4400 sterline düşer. Kumaş istihsalı için, yüz yerine seksen adam yetecekse, kumaş 6050 den 4950 sterline düşer. Devamlı kâr haddinde, büyük ölçüdeki, bir değişme, yılların eseridir, oysa malların istihsalı için gerekli emek miktarındaki değişmeler günlük tezahürlerdir. Makinelerde, araç ve aletlerde, binalarda, ham madde üretiminde her islahat, emekten tasarruf sağlar, islahatın tatbik edildiği malın istihsalini daha kolaylıkla yapmamızı mümkün kılar, ve bunun neticesi olarak malın kıymeti değişir. O halde, malların kıymetindeki değişmelerin sebeplerini bulmaya çalışırken, emekte bir yükselme ya da düşmenin doğuracağı tesiri tamamen nazarı itibara almamak ne kadar yanlış olursa, buna büyük önem atfetmek de aynı derecede doğru olmayabilir; ve bunun neticesi olarak, bu değişme sebebine sırası geldikçe dokunmakla beraber, bu eserin bundan sonraki kısmında, malların nisbî kıymetinde meydana gelen bütün büyük değişmeler, bunları istihsal etmek için zaman zaman gerekebilen daha fazla ya da az emek miktarı tarafından doğuruluyor farzedeceğim.

Belirtmeye lüzum yoktur ki, piyasaya aynı zamanda getirilemiyorlarsa, istihsalleri için aynı miktarda emek harcanmış mallar mübadele kıymeti itibariyle farklı olurlar.

Farzedelim, bir malın istihsalı için yıllık 1000 sterlin masrafla yirmi adam çalıştırıyorum, ve yılın sonunda ikinci bir yıl için, aynı malı bitirmek ya da iyileştirmek üzere, bir ikinci 1000 sterlin masrafla yine yirmi adam istihdam ediyorum, ve malı iki yılın sonunda piyasaya çıkarıyorum; kârlar yüzde 10 ise, malımın 2310

sterline satılması lâzım gelir; çünkü 1000 sterlinlik sermayeyi bir yıl için, ve 2100 sterlinlik sermayeyi müteakip yıl için kullandım. Bir başkası tamamı tamamına aynı miktarda emek istihdam etmiş, fakat bunun hepsini birinci yılda çalıştırmış olsun; bu kimse 2000 sterlin masrafla kırk adam çalıştırmış olur, ve birinci yılın sonunda malı yüzde 10 kârla, ya da 2200 sterline satar. Şu halde burada, biri 2310 sterline - diğeri 2200 sterline satılan, kendileri için tamamı tamamına aynı miktarda emek harcamış iki mal vardır.

Bu hal sonuncu halden farklı gibi gözüküyor, fakat gerçekte aynıdır. Her iki halde bir malın üstün fiyatı, malı piyasaya çıkarabilmek için geçmesi gereken daha uzun zaman yüzündendir. Birinci halde, kendilerine sadece iki misli miktarda emek harcadığı halde, makineler ve pamuklu mamulün kıymeti tahılın kıymetinin iki katından fazla idi. İkinci halde, istihsalinde daha fazla emek kullanılmış olmamakla beraber, bir mal diğerinden daha kıymetlidir. Kıymetteki fark her iki halde de sermaye olarak biriken kârlardan doğmakta, ve kârların tutulup dağıtılmadığı müddet için ancak âdil bir karşılık olmaktadır.

Öyle görünür ki, çeşitli işlerde sermayenin farklı oranlarda sabit ve mütedavil sermaye bölünüşü, istihsalde sırf ve tamamen emek kullanılması halinde üniversal geçerliği olacak kaide için önemli bir değişiklik sebebi olmaktadır; yani, istihsalleri için daha fazla ya da daha az miktarda emek kullanılmadıkça mallar kıymet itibariyle hiç değişmezler, bu bölümde gösterildiği gibi, emek miktarında herhangi bir değişme olmadan, emeğin kıymetinin yükselmesi ancak, istihsallerinde sabit sermaye kullanılan malların mübadele kıymetinde bir düşmeye sebep olurlar; sabit sermayenin miktarı ne kadar büyük olursa, düşme o kadar büyük olur.

BÖLÜM V

Kıymetin ücretlerin yükselmesi veya düşmesi ile değişmeyeceği prensibi sermayenin eşit olmayan dayanıklılığı, ve sahibine eşit olmayan dönüş çabukluğu ile de değişikliğe uğrar

Son bölümde, farklı iki işte eşit iki sermaye olduğunu, sabit ve mütedavil olarak bölünüm nisbetlerinin eşit olmadığını, farzetmiştik. Şimdi farzedelim ki, bunlar aynı orandadır, fakat eşit olmayan dayanıklıktadırlar. Sabit sermaye kullanılarak üretilen malın

o kadar mütedavil sermayeye yaklaşır. İmalâtçının sermayesini korumak için, daha kısa bir zaman zarfında istihlâk edilir ve yeniden yaratılır. Biraz evvel gördük ki, ücretler yükseldiği zaman bir imalât kolunda istihsal edilen malların kıymeti mütedavil sermayenin ağır bastığı imalât kollarında istihsal edilen malların kıymetine nisbetle alçak olursa, o imalât kolunda sabit sermaye nisbeten ağır basmaya başlar. Sabit sermayenin daha az dayanıklı oluşuna, onun mütedavil sermayenin mahiyetine yaklaşışına göre, aynı sebeple aynı tesir yaratılır.

Sabit sermaye dayanıklı bir tabiatte değilse, onu başlangıçtaki verimlilik durumunda tutabilmek için yıllık olarak büyük miktarda bir emeği gerektirir; şu var ki, bu şekilde sarfedilmiş emek gerçekten imal edilmiş mal için harcanmış sayılabilir; malın bu emeği içine alan bir kıymette olması icabeder. Malları istihsal etmek için çok az emek gerektiren 20.000 sterlin kıymetinde bir makinem olsa, makine pek cüz'î miktarda aşınıp yıpransa, ve genel kâr yüzde 10 olsa, makinemi kullanmam sebebiyle, malların fiyatına ilâve etmek üzere 2000 sterlinden fazlasını talep edemem gerekir; fakat eğer makinemin aşınma ve yıpranması fazla ise, makineyi işler bir durumda tutmak için gerekli emek miktarı yılda 50 adamın emek miktarı ise, mallarım için, başka malların istihsalinde 50 adam çalıştıran, ve hiç makine kullanmayan bir diğer imalâtçının elde edeceği fiyata eşit bir ilâve fiyat talep etmem gerekir.

Şu var ki, emek ücretlerinde bir yükselme sür'atle eskiyen makinelerle istihsal edilen mallara, ve yavaş eskiyen makinelerle yapılan mallara eşit şekilde tesir etmez. Birinin istihsalinde, büyük miktarda bir emek devamlı olarak istihsal edilen bu mala geçer diğerinininde çok az emek bu şekilde o mala aktarılır. Bundan ötürü, ücretlerde her yükselme, ya da, aynı şey demek olan, her düşme, dayanıklı tabiatte bir sermaye ile istihsal edilmiş malların nisbî kıymetini alçaltır, daha dayanıksız sermaye ile istihsal edilmiş olanların kıymetini nisbî olarak yükseltir. Ücretlerde bir düşme tamamıyla zıt bir durum doğurur.

Sabit sermayenin farklı dayanıklılık derecelerinde olduğunu belirtmiş bulunuyorum. Şimdi, özel bir iş kolunda yüz adamın işini yapmak üzere kullanılacak bir makine, düşünelim, ve bunun ancak bir yıl dayanacağını farzedelim. Yine farzedelim ki, makine 5000 sterline mal olmuştur, ve yüz adama ödenen yıllık ücret

tutarı 5000 sterlindir; imlâtçı için, bu durumda, makine almanın ya da yüz adam istihdam etmenin farsızlığı aşikârdır. Fakat emek kıymetinin yüksekliğini, ve bunun neticesinde yüz adamın ücret tutarlarının 5500 sterline çıktığını, farzedelim; makine alıp işini 5000 sterline yaptırmanın kendi yararına olacağında imalâtçının artık tereddüt etmeyeceği aşikârdır. Fakat makine fiyat itibariyle yükselmeyecek, emeğin yükselmesi neticesi o da 5500 sterlin olmayacak mıdır? Yapımında hiç sermaye kullanılmamış, ve yapıcısına hiç kâr ödenmeyecekse, makine fiyat itibariyle yükselir. Söz gelişi, makine, bir yıl bu makine için çalışan ve her biri 50 sterlin olan yüz adamın emeğinin eseri ise, makinenin fiyatı zarurî olarak 5000 sterlin olur; ücretler 55 sterline yükselecek olursa, fiyat 5500 sterlin olacaktır; ne var ki, bu söz konusu olamaz, ya yüzden az adam çalıştırılır ya da 5000 sterline satılamaz; çünkü, 5000 sterlin-den adamları çalıştıran sermayenin kârları ödenmek gerekir. Bu durumda farzedelim, her birine 55 sterlin verilen yalnız 85 adam çalıştırılsın, yıllık ücret tutarı 4250 sterlin, ve makinenin satışı ile işçilere ödenen ücret tutarının üstünde, elde edilen 750 sterlin makine imalâtçısının sermayesine düşen kârları teşkil etsin. Ücretler yüzde 10 yükseldiği takdirde, 425 sterlinlik bir ilâve sermaye kullanmak zorunda kalır, ve bundan ötürü 4250 yerine 4675 Sterlin kullanır, makineyi 5000 sterline satmaya devam edecek olursa, bunun üzerinden kâr sadece 325 sterlin olur, işte bütün ve sermayedarlar için söz konusu olan durum budur; ücretlerde yükselme onların hepsine tesir eder. Bundan dolayı, şayet makine imalâtçısı ücretlerde bir yükselme neticesinde makine fiyatını yükseltecek olursa, bu makinelerin istihsalinde, bunların fiyatları ancak mutad kâr hadlerini verinciye kadar, normal sayılmıyacak bir miktarda sermaye istihdam edilir (1). Bu durumda, ücretlerde bir yükselme neticesinde makinelerin fiyat bakımından yükselmediklerini görürüz.

---

(1) Burada eski memleketlerin niçin devamlı olarak makine, ve yeni memleketlerin işgücü istihdam etmeye çalıştıklarının nedenini görüyoruz. İnsanların maişetini teminde ortaya çıkan her güçlükte birlikte emek fiyatı zarurî olarak yükselir ve emek fiyatındaki her yükselme ile makine kullanmak için yeni arzular doğar. İnsanların maişetini teminde çekilen güçlük eski memleketlerde devamlı bir meseledir; yeni memleketlerde emek ücretlerinde en küçük bir yükselme olmaksızın nüfusta çok büyük bir artma meydana gelebilir. 7 nci, 8 nci ve 9 uncu milyon insanlara maişet temin etmek, 2 nci, 3 üncü ve 4 üncü milyonlar

Ücretlerde genel bir artış olduğu sırada istihsal masraflarını karşılamayan bir makineyi istihdam edebilen imalâtçı, malları için fiyatı istemeye devam edebildiği takdirde, özel kârlar temin edilir; fakat daha evvel gördüğümüz gibi, malların fiyatını düşürmek zorunda kalır, ya da kârları genel seviyeye düşüncüye kadar o işe sermaye akar. İşte böylece toplum makinelerden fayda sağlar; bu dilsiz yardımcılar, aynı nakdî kıymette olsalar bile, zaman yerlerine geçtikleri emekten çok daha az emeğin eserir. İhtiyaç maddeleri fiyatlarında ücretleri yükseltici bir artışın tesiriyle daha az kimseyi müteessir eder; yukarıdaki miktarda olduğu gibi, bu tesir yüz yerine seksenbeş kişi için söz konusudur, ve netice olan tasarruf mamul mal fiyatında bir düşmede kendini gösterir. Ne makineler, ne onlarla imal edilen mallar gerçeğe itibariyle yükselirler, aksine makinelerle yapılan bütün mallar düşerler; bu düşme bunların dayanıklılıklarıyla orantılı

Bunun için, toplumun henüz çok makine ve dayanıklı sermaye kullanılmamış ilk zamanlarında, eşit sermayelerle yapılmış mallar hemen aynı kıymette olacağı, ve birbirlerine nisbetle kıymetli kıymetli alçalmalarının ancak istihsalleri için gerekli emeğin azalması sebebiyle vukua geleceği görülür; fakat bu türlü emek ve dayanıklı vasıtaların istihsale sokulmasından sonra, eşit sermayelerle istihsal edilen mallar çok farklı kıymetlere sahiptirler, ve istihsalleri için daha fazla ya da daha az emeğin gerektirmesi sebebiyle, birbirlerine nisbetle kıymetçe hâlâ yükselme ve düşme maruz bulunmaları yanında, küçük olmakla beraber, ücret ve kârlardaki yükselme ve düşmeden doğan bir başka değişim de tâbi olurlar. 5000 sterline satılan mallar, kendisiyle 1000 sterline satılabilen mallar istihsal edilebilen bir sermayeye göre itibariyle eşit bir sermayenin hasılası olabileceği için bunların emekleri üzerinden elde edilecek kârlar aynı olur; fakat, eğer ücretler kâr hadlerindeki bir yükselme ya da düşme ile değişmezse, bu kârlar eşit olmayabilirler.

Bu da anlaşılıyor ki, herhangi bir istihsalde kullanılan sermaye dayanıklılığına göre, bu dayanıklı sermayenin istihsallerin kullanıldığı malların nisbî fiyatları ücretlerle ters orantılı olarak değişirler; ücretler yükselirken bunlar düşer, ücretler düşerken bunlar yükselir; ve, tam aksine, az miktarda sabit sermaye ve emek itibariyle emekle, ya da fiyatın kendisine göre tayin edildiği

ölçü - maldan daha az dayanıklı karakterde sabit sermaye ile istihsal edilen mallar, ücretler yükselirken yükselirler, ücretler düşerken düşerler.

BÖLÜM VI

Değişmez bir kıymet ölçüsü üzerine

Mallar nisbî kıymet itibariyle değiştiği zaman, reel kıymet itibariyle hangilerinin düştüğünü, hangilerinin yükseldiğini tayin etmeye yarıyacak bir vasıtaya sahip olmak arzulanır, ve bu iş ancak malları, birbiri ardı sıra, kendisi diğer malların tâbi olduğu dalgalanmaların hiçbirine maruz kalmıyan herhangi değişmez bir ölçüyle mukayese etmek suretiyle yapılabilir. Kıymeti tayin edilecek şeylerin olduğu gibi, aynı değişmelere bizzat maruz bulunmayan hiçbir mal olmadığı için, böyle bir ölçüye sahip olmak imkânsızdır; yani, istihsal için daha fazla ya da daha az emek gerekiyebilecek hiçbir şey yoktur. Ve hattâ, bir ölçü - malın kıymetindeki bu değişme sebebi bertaraf edilebilse — paramızı her zaman aynı miktarda emekle istihsal etmemiz mümkün olabilse bile, para yine de kusursuz ya da değişmez bir kıymet ölçüsü olamaz; çünkü, daha evvel izah etmeye çalıştığım gibi, para, kendisinin istihsal için, kıymet değişmelerini bulmayı arzuladığımız diğer malların istihsal için, gerekebilecek sabit sermayenin farklı oranlarda olmasından dolayı, ücretlerdeki bir yükselme ya da düşmeden doğacak nisbî değişmelere tâbi olur. Kendisi, ve kendisiyle mukayese edilecek mallar için kullanılan sabit sermayenin dayanıklılık derecelerinin farklı oluşundan dolayı, aynı sebepten doğacak değişmelere de tâbi olabilir — ya da birini piyasaya çıkarmak için gerekli zaman, değişmeleri tayin edilecek diğer malları piyasaya çıkarmak için geçmesi icabeden zamandan daha uzun ya da daha kısa olabilir; bütün bunlar kıymetin tam ve kesin bir ölçüsü olabilmek için her malı yetersiz yapar.

Meselâ, ölçü olarak altın üzerinde karar kılınsak, onun da diğer mallar gibi aynı ihtimaller dahilinde elde edilen, istihsal için emek ve sabit sermaye gereken bir maldan ibaret olduğu aşikârdır. Diğer herhangi bir mal gibi, emek tasarruf ettirici ıslahat onun istihsaline de tatbik edilebilir, ve neticede istihsalindeki büyük kolaylaşma sebebiyle diğer şeylere karşı nisbî kıymet itibariyle düşebilir.

Bu değişme sebebinin bertaraf edildiğini, aynı miktarda altın elde etmek için her zaman aynı miktarda emek gerektiğini farzetsek bile, altın yine de, kendisiyle diğer şeylerdeki değişmeleri doğrudan olarak tesbit edebileceğimiz noksansız bir kıymet ölçüsü olamaz; çünkü, bütün diğer şeyler gibi, sabit ve mütedavil sermayenin tam tamamına aynı bileşimleriyle istihsal edilemez; sabit sermaye aynı dayanıklılıkta olmayabilir; piyasaya getirebilmek için tamamına aynı uzunlukta zaman gerekmiyebilir. Altın tam tamamına, kendisinin istihsal edildiği şartlar altında istihsal edilen diğer şeyler için noksansız bir kıymet ölçüsü olabilir; ama başka şeyler için olamaz. Meselâ, altın kumaş ve pamuklu eşya istihsalı için gerekli farzettığımız şartlar dahilinde elde edilse, bu şeyler için noksansız bir kıymet ölçüsü olurdu; fakat, tahıl, kömür ve daha fazlasıyla ya da daha az sabit sermaye ile elde edilen diğer mallar için olamazdı; çünkü, gösterdiğimiz gibi, devamlı kâr hadlerinde her bir değişme, istihsalı için kullanılan emek miktarındaki herhangi bir değişmeden bağımsız olarak, bütün bu malların nisbî kıymeti üzerinde tesir yaratır. Altın aynen tahılın istihsal edildiği şartlar altında istihsal edilse, ve hattâ bunlar hiçbir zaman değişmeseler bile, aynı sebeplerden dolayı, altın kumaş ve pamuklu eşyanın her zaman için kusursuz bir kıymet ölçüsü olamaz. Ne altın, ve ne de herhangi diğer bir mal, diğer bütün şeyler için kusursuz bir kıymet ölçüsü olabilir; maamafih, malların nisbî fiyatları üzerindeki kârlardaki bir değişmeden doğan tesirin nisbeten hafif olduğunu, en mühim tesirlerin, çok daha geniş ölçüde, istihsal için gerekli değişen miktarlardaki emek tarafından yaratıldığını, daha önce belirttim; işte bundan dolayı, bu önemli değişme sebebinin altın istihsalinde bertaraf edildiğini farzederek, muhtemelen, standart bir kıymet ölçüsüne, teorik olarak düşünülebilecek kadar, büyük bir yaklaşımda bulunuruz. Altın, istihsalindeki iki nevi sermaye payları ekseri malların istihsalinde görülen ortalama miktara çok yakın olan, bir mal gibi düşünülemez mi? Bu paylar, ikisi arasında da tam bir ortalama teşkil edecek şekilde, birinde az miktarda sabit sermaye, diğerinde az miktarda emek kullanılan iki uçtan hemen hemen aynı uzaklıkta olamazlar mı?

Kendimi değişmez bir ölçüye çok yaklaşan bir ölçüye sahip farzedebilirsem, bunun şu faydası vardır: fiyat ve kıymetin kendisine göre tayin edildiği ölçü - malın kıymetindeki muhtemel değişmeyi düşünerek her vesile ile sıkıntıya girmeden, diğer şeylerin

Böyle olunca, bu araştırmamın konusunu basitleştirmek için, altın paranın diğer şeylerdeki değişmelerin ekserisine tâbi olduğunu tamamen kabul etmekle beraber, altının değişmediğini, ve bundan dolayı fiyatlardaki bütün değişmelere, kendisinden söz edeceğim malın kıymetindeki herhangi bir değişmenin sebep olduğunu farzedeceğim.

Bu konuyu bırakmadan evvel, bir noktayı belirtmek uygun olacaktır: Adam Smith, ve onu takip eden bütün yazarlar, bildiğim kadar tek istisna olmaksızın, emek fiyatındaki bir yükselişi bütün malların fiyatında bir yükselişin takip edeceğini iddia etmişlerdir. Böyle bir görüş için dayanak bulunmadığını, fiyatın kendisiyle tayin edildiği ölçü-mala nazaran ancak istihalleri için daha az sabit sermaye kullanılmış malların yükseldiğini, ve daha çok sabit sermaye ile yapılan bütün malların, ücretler yükseldiği zaman, fiyatça muhakkak düşeceklerini, gösterebildiğimi ümit ederim. Aksine, ücretler düşerse, fiyatı tayin eden ölçü-mala göre ancak kendileri için daha düşük nisbette sabit sermaye kullanılan mallar düşerler; daha fazla sabit sermaye ile yapılanlar fiyatça muhakkak yükselirler.

Bir mala 1000 sterlin tutarında, ve diğer birine 2000 sterlin tutarında emek harcandığı, bunun için birinin 1000 sterlin kıymetinde, diğerinin 2000 sterlin kıymetinde olacağını söylemediğimi belirtmem gerekir; söylediğim şudur: bunların birbirine kıymeti bire iki olacak, ve bunlar bu oranlarda mübadele edilecektir. Bu nazariyenin doğruluğu için, bu mallardan birinin 1100 sterline diğerinin 2200 sterline, ya da birinin 1500, diğerinin 3000 sterline satılmasının hiç bir önemi yoktur; şu anda bu meseleyi münakaşa etmiyorum; yalnız, bunların nisbî kıymetlerinin istihalleri için harcanmış nisbî emek miktarlarıyla tayin edildiğinde ısrar ediyorum (1).

(1) Bay Malthus bu nazariye üzerine şunları söyler: «Bir mal için kullanılmış emeği, keyfi olarak, onun reel kıymeti saymak kudretine cidden malikiz; fakat bunu yaparken kelimeleri mutad olarak kullandıklarından farklı bir mânada kullanmış oluyoruz; derhal *maliyet* ve *kıymet* arasındaki çok önemli ayrımı karıştırıyoruz; ve zenginliğin meydana getirilmesinde en başta gelen teşvik unsurunu vuzuhla açıklamak hemen hemen imkânsızlaşıyor, ki bu gerçekte bu ayrıma dayanır.»

Bay Malthus, bir şeyin maliyet ve kıymetinin aynı olması gerekeceğini benim teorimin bir parçası imiş gibi düşünür, görünüyor; maliyetle, kârlar dahil, «istihsal maliyetini» kastediyorsa, öyledir. Yukarıdaki ifadede kastettiği bu değildir, ve bunun için beni açık olarak anlatmamı...

BÖLÜM VII

Paranın, yani fiyatın her zaman kendisiyle ifade edildiği ölçü - malın kıymetindeki değişmeden, ya da parayla satın alınan malların kıymetindeki değişmeden doğan farklı tesirler

Diğer şeylerin kıymetindeki nisbî değişmelerin sebeplerini daha belirli bir şekilde göstermek için, her ne kadar, daha önce belirttiğim gibi, parayı kıymeti itibariyle değişmez telâkki etmek fırsatı olacaksa da, şimdiye kadar sözünü ettiğim değişikliğe uğrayan mal fiyatlarını takiben meydana gelen çeşitli tesirleri dikkate almak faydalı olabilir; bu sâikler malların istihsalinde gerekli farklı miktarlardaki emek ile bizzat paranın kıymetindeki bir değişikliğin bunların fiyatlarında hasıl ettiği değişmelerdir.

Para, değişen bir mal olduğu için, para kıymetinde bir düşme nakdî ücretlerde sık sık yükselmeye sebep olacaktır. Ücretlerdeki bu sebepten bir yükselmeyi, muhakkak, mal fiyatlarında bir yükselme aynen takip edecektir; maamafih, bu gibi hallerde, emek ve bütün malların birbirlerine göre değişmedikleri, ve değişmenin paraya münhasır kaldığı, görülür.

Yabancı bir memleketten elde edildiği, bütün medeni memleketler arasında genel mübadele vasıtası olduğu, ve bu memleketler arasında, ticaret hayatında ve makinelerde görülen her gelişme ile ve yine çoğalan bir nüfusu beslemek için gerekli gıda ve ihtiyaç maddelerini elde etmede karşılaşılan her artan güçlükte birlikte değişen nisbetlerle dağıldığı için, para bitmez tükenmez değişmelere tâbidir. Mübadele kıymetini ve fiyatı tayin eden prensipleri tesbit ederken, bizzat malın kendisine ait olan değişmelerle, kıymetin kendisine göre tâyin edildiği ya da fiyatın kendisiyle ifade edildiği ölçü-maldaki bir değişmenin sebep olduğu değişiklikleri dikkatle birbirinden ayırmalıyız.

Ücretlerde para kıymetindeki bir değişiklikten dolayı hasıl olan bir yükselme fiyat üzerinde genel bir tesir yaratır, ve bu sebepten kârlar üzerinde reel hiçbir tesir doğurmaz. Aksine, işçinin daha cömertçe mükâfatlandırılması, ya da ücretlerin kendilerine harcandığı ihtiyaç maddelerini temin etmedeki bir güçlükten dolayı ortaya çıkan bir ücret yükselişi, bazı haller dışında, fiyat yükseltme tesiri yaratmaz, fakat kârları düşürücü büyük bir tesir doğurur. Bir halde, memleketin yıllık emeğinin büyük olmayan bir kısmı işçilerin maişetlerine hasredilir; bir diğer halde, daha büyük bir kısmı işçilere verilir.

Herhangi bir çiftliğin toplam toprak hasılasını toprak sahibi, sermayedar ve işçiden meydana gelen üç sınıf arasında bölünüşüne göre, rant, kâr ve ücretlerin yükseliş ya da alçalışına hükmederiz; bu, bu hasılanın, açıkça kendisi değişken olan bir ölçü - mal ile tayin edilen kıymetine göre yapılamaz.

Kâr, rant ve ücret hadlerini, her sınıfın elde ettiği mutlak hasıla miktarlarına bakarak değil, fakat bu hasılayı elde etmek için gerekli emek miktarını ele alarak doğrulukla tayin edebiliriz. Makinelerde ve ziraatte ortaya çıkan gelişmelerle toplam hasıla iki katına çıkarılabilir; fakat ücretler, rant ve kâr da iki kat olursa, bunlar birbirlerine harşı eskisi gibi aynı nisbetleri taşırlar, ve hiçbirinin nisbî olarak değiştiği söylenemez. Fakat, ücretler bu artışın bütününe katılmaz, iki kat olacak yerde, sadece 1/2 kadar artacak olurlarsa; rant iki kat olacak yerde, ancak 3/4 oranında artarsa, ve kalan artış kâra giderse, kârlar yükselirken rant ve ücretlerin düştüğünü söylemem, zannederim, doğru olur; çünkü, bu hasılanın kıymetini ölçebilecek değişmez bir ölçümüz olsaydı, işçi ve toprak sahipleri sınıfına eskisinden daha az, sermayedar sınıfına ise eskisinden daha fazla kıymet düşeceğini görecektik. Meselâ görecektik ki, malların mutlak miktarı iki katına çıktığı halde, bunlar tamamı tamamına eskisi kadar miktarda emeğin hasılasıdır.

İstihsal edilen her yüz şapka, her yüz ceket ve her yüz quarter tahıl üç sınıf arasında önceden :

İşçiler	25
Toprak sahipleri	25
Sermayedarlar	50
	<hr/>
	100

Ve, bu mallar miktar itibariyle iki misli olduktan sonra, her yüzden :

İşçiler	22
Toprak sahipleri	22
Sermayedarlar	56
	<hr/>
	100

acak tarzda dağılmış ve dağılıyor olsa; bu durumda ücretlerin rantın düştüğünü ve kârların yükseldiğini söyleyebilirim; böylelikle beraber, malların bollaşması neticesi, işçiye ve toprak sahiplerine ödenen miktar 25/44 nisbetinde artmış olur.

Ücretlerin, nominal kıymetleriyle, yani, ceket, şapka, para ya da diğer bütün nominal kıymetleriyle değil, reel kıymetleriyle, yani, kendilerini istihsal etmek için istihdam edilen emek ve sermaye miktarı ile, tayin edilmeleri gerekir. Yukarıda farzettiğim şartlar altında, mallar önceki kıymetlerinin yarısına düşerler, ve para kıymeti değişmemişse, fiyatlar da eski fiyatlarının yarısına düşer. İşçi ücretlerinin, bu durumda, kıymeti değişmemiş olan bu ölçü-mala göre düştüğü görülürse de, ucuzlamış mallardan yeni ücretlerle eski ücretlere nazaran daha fazla miktarda alınabileceği için, burada hiç hakiki bir düşme olmaz.

Para kıymetindeki değişme, ne kadar büyük olursa olsun, kâr ve zararlarında hiç bir fark yapmaz; çünkü, farzedelim, imalâtçının malları 1000 sterlinden 2000 sterline, ya da yüzde 100, yükselmişse; imalâtçının para kıymetindeki değişmelerin tesirine hasıla kıymetinin maruz bulunduğu ölçüde maruz bulunan sermayesi, ve makineleri, binaları ve mal stokları yüzde 100 yükselse, kâr ve zarar ddi aynı kalır, ve memleketin emek hasılasından aynı miktarda emek almamakta eder, daha fazlasına etmez.

Eğer, belli kıymette bir sermaye ile, emekten tasarruf etmek için emekle, hasıla miktarı iki katına çıkarılabilirse, ve malın fiyatı da eski fiyatının yarısına düşerse, bu malla onu istihsal eden sermaye ile emek arasındaki oran eskisinin aynı olur; ve netice olarak kârlar hâlâ aynı hadde kalırlar.

İmalâtçının aynı sermayeyi istihdam ederek hasıla miktarını iki katına çıkardığı sırada, herhangi tesadüfî bir hâdise neticesi olarak para kıymeti yarı yarıya düşecek olsa, mahsul eskisinin iki katı nakdî kıymetle satılır; ne var ki, bu malı istihsal etmek için kullanan sermaye de önceden olduğunun iki misli nakdî kıymette olur; ve bundan dolayı, bu durumda da, hasıla kıymeti ile sermaye kıymeti arasındaki oran eskiden olanın aynı olur; ve hasılanın iki kat olmasına ağmen, rant, ücretler ve kârlar ancak bu iki misli hasılanın ondan pay alan üç sınıf arasındaki bölünüm nisbetiyle değiştikçe değişir.

